

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Adatok Magyarország mezozoikus túskebőrűinek ismeretéhez.

Írta: † VOGL VIKTOR dr.*

BATHERnek a bakonyi triász echinodermatáit tárgyaló munkája az első és egyetlen munka, mely magyarországi mezozoikus echinoideákkal részletesebben foglalkozik. Amit a mezozoikumból ezenkívül ismerünk, az többé-kevésbé hozzávetőleges adat, különböző felvételi jelentésekben szétszórva. Ezek az adatok inkább csak arra jók, hogy útmutatással szolgáljanak arra nézve, hogy mely képződményekben fordulnak elő egyáltalában echinidák. Kiderül belőlük, hogy Magyarország mezozoós üledékei kevés túskebőrűt szolgáltatnak. Mindazonáltal akad nálunk is használható, jól meghatározható anyag, mint erről most alkalmam volt meggyőződni.

VIGH GYULA m. kir. geológus barátom és kartársam meghatározás végett két elég szép megtartású *Cidarist* adott át, melyet ő egyik gyűjtő kirándulásán a zemplénmegyei, barkói kösszeni rétegekben gyűjtött.¹ Valószínű, hogy mindkettő egy és ugyanahhoz a fajhoz tartozik. A jobb állapotban levő példányt nem habozom a *Plegiocidaris Cornaliæ* STOPP. sp.-szel azonosítani. Minden jellege erre a fajra utal, kivéve, hogy a zempléni példány likacsövei talán valamivel hullámosabb lefutásúak. A *Pl. Cornaliæ* Felsőolaszország *Avicula* contortás rétegeiből ismeretes, ahonnan STOPPANI *Cidarist*-ként írta le. Kétségtelen azonban, hogy *Plegiocidaris*-szal van dolgunk, mint ahogy az ugyanonnan leírt *Cid. Curionii*, *Cid. Ombonii* és *Cid. Fumagallii* is biztos *Plegiocidaris*ok. Ebben teljesen egyetérthetünk LAMBERT és THIÉRY²-vel. Vajjon azonban a szintén kösszeni *Cidarist Desori* WINKL, melyet — ez a név már lelétén foglalva — LAMBERT és THIÉRY *Plegiocid. senex* néven szintén a *Plegiocidaris* nembe tettek, csakugyan ide tartozik, az több mint kétséges. A *Plegioc. senex* ugyanis átfurt, rovátkolt szemölcsű faj ugyan, de likacspárjai barázdával összekötöttek, s ez utóbbi jelleg határozottan kizárja a szóban lévő nemből.

JEKELIUS ERICH a brassói hegyek mezozoós faunája című munkájának a doggerképződményeket tárgyaló részében három echinust is idéz: a *Hemicidaris* cfr. *cesaredensis* LOR.-t a Mte Strunga brachiopodás padjaiból, agyagos közfekvetből, továbbá a *Holectypus depressus* LESKE sp.-t és a *Collyrites ovulis* LESKE-t a valamivel fiatalabb ammoniteses padból. A *Holectypus depressus*t a gyűjteményben nem tudtam

* Előadta 1921 nov. 23-i szakülésen.

¹ V. ö.: K. M. PAUL: Das Gebirge von Homonna; ein Beitrag z. Kenntnis d. mezozoischen Kalkgebilde i. d. Karpathen (Jahrb. d. k. k. g. R.-A. 1870) p. 229 skk.

² Essai d'une nomenclature raisonnée des Echinides. 1911. p. 190.

megtalálni, a másik kettőt megtaláltam. A *Hemicid.* cfr. *cesaredensis* erősen töredékes, és kopott példány, mely alkalmasint csakugyan *Hemicidaris* lehet. A három *Collyrites* példány szintén nem egészen jó megtartású, nézetem szerint nem bizonyítható be határozottan, hogy csakugyan a *Coll. ovalis* fajhoz tartoznak-e; nevezetesen az alsó oldala az, melynek kifejlődésében a brassói alak feltűnően eltér COTTEAU leírásától és ábráitól.

JEKELIUS anyagában ezeken kívül találtam egy *Holectypus* példányt Gutzan lelőhelyről, JEKELIUS 1915. évi felvételi jelentése szerint tehát a brassói calloviénből. Felső oldala kifogástalan megtartású, alsó oldala azonban részben töredékes, úgy hogy alfelnyílása nem maradt meg. Annyit egész határozottan mondhatunk, hogy alfelnyílása a peremhez közel feküdt, nem terjedt a szájnnyílás környékéig. Ennek és többi jellegeinek alapján a *Holectypus sarthacensis* COTT. fajjal egyezik. A brassói példány látható jellegeiben annyira megegyezik az említett fajjal, hogy pl. interambulacrális szemölcsseinek elrendeződése is egész pontosan megfelel a COTTEAU³ 106. tábla 7. ábráján közölt képeknek. A *H. sarthacensis* eddig tudtommal kizárólag Franciaországból volt ismeretes. Vajjon a JEKELIUS említett *H. depressus* is ide tartozik-e?

Finnmosseni magnetit.

Írta: TOKODY LASZLÓ dr.*

Az alább ismerttetendő magnetitkristályok Finnmosse nról (Wermland, Svédország) származnak. Finnmosse Nordmarkentől kb. 5 km-nyire ÉNy-ra van a közép-svédországi vasérctermő vidéken. Amint ismeretes, a svédországi ércek abban a széles övben fordulnak elő, amely Wermland keleti részétől Westmanlandon keresztül Dalekarliens déli részéig és Gestrikland-ig terjed. Ezen a területen az ércek az archaikus szisztéma fiatalabb részében jelennek meg. Az ércelőfordulásoknak három típusát lehetséges ott megkülönböztetni, melyek közül az első típust a gránát, pyroxén, amfibol, epidot, chlorit, kalcit és szerpentin fellelése jellemzi; ebben a típusban fordul elő a legtöbb és legtisztább mágnesvasérc.¹ Ilyen viszonyok figyelhetők meg a wermlandi vasércbányáknál is, amelyek sorába tartozik Finnmosse. Wermlandban művelés alatt mintegy 277 bánya állott, melyek 1907-ben 63.124 tonna mágnesvasércet és 4972 tonna hematitet termeltek, melyből Finnmosse-re 16.733 tonna jutott.² A vasércnek mellékkőzetét, melyben a kontaktmetamorf eredetű telepek helyet foglalnak, az ottani bányászok skarn-nak nevezik.³ A vasércnek fellelése, keletkezésük módja, a kísérő ásványok soro-

³ Pal. française; terrains jurassiques. Echinides irréguliers. p. 424. Pl. 106. 1873.

* Előadta 1921 márc. 2-i szakülésen.

¹ HJ. SJÖGREN: Beiträge zur Kenntniss der Erzlagerstätten von Moravica u. Dognácska im Banat etc. Jahrbuch d. k. k. geol. Reichsanstalt. 1886 XXXVI p. 607—668.

² R. BECK: Lehre von den Erzlagerstätten. Berlin, 1909. II. p. 347.

³ BEYSLAG-KRUSCH-VOGT: Die Lagerstätten, Stuttgart, 1914. p. 414.

STELZNER-BERGEAT: Die Erzlagerstätten. Leipzig, 1904. p. 130.

H. SJÖGREN: Entstehung der schwedischen Eisenerzlagerstätten. Geol. Förenings i Stockholm Förhandlingar 1906. p. 313—365. Ref.: Zeitschrift f. prakt. Geol. p. 333.